

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«БОБРИНЕЦЬКИЙ АГРАРНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМ. В. ПОРИКА
БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ»**

галузь знань	20 Аграрні науки та продовольство
спеціальність	201 Агрономія
кваліфікація	фаховий молодший бакалавр з агрономії
відділення	Агрономія та землевпорядкування

2025-2026 навчальний рік

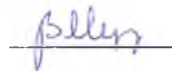
Програма навчальної дисципліни «Організація і планування діяльності аграрних формувань» (ОК 21) для здобувачів фахової передвищої освіти за спеціальністю 201 Агронімія кваліфікації фаховий молодший бакалавр з агрономії (заочна форма навчання). – Бобринець: ВСП «Бобринецький АФК ім. В. Порика БНАУ», 2026. – 27 с.

Укладач: Т. А. Давигора – викладач економічних дисциплін, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії

Програму схвалено на засіданні циклової комісії спеціальності Н1 Агронімія

Протокол № 6 від 23.01.2026

Голова циклової комісії

Вікторія МУЗИКА

Схвалено методичною радою ВСП «Бобринецький АФК ім. В. Порика БНАУ»

Протокол № 5 від 26.01.2026

Голова методичної ради

Тетяна БОНДАРЄВСЬКА

© Давигора Т.А., 2026 рік

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ»	5
3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	6
4. СФОРМОВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	6
5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ»	8
6. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	17
7. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	19
7.1. ЛЕКЦІЇ	19
7.2. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	21
7.3. САМОСТІЙНА РОБОТА	22
7.4. ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ	23
8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ	25
9. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	25
10. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	25
11. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	26
12. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ	26
13. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	27

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з навчальним планом на 2025-2026 навчальний рік, на вивчення дисципліни «Організація і планування діяльності аграрних формувань» (ОК 21) для заочної форми навчання виділено всього 120 академічних годин (4 кредити ECTS), у т.ч. аудиторних – 32 години (лекції – 16 годин, практичні заняття – 6 годин, письмові консультації – 10 годин), самостійна робота студентів – 88 годин.

Опис навчальної дисципліни за показниками та формами навчання наведено в таблиці:

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
Кількість кредитів відповідних ECTS – 4	Галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство	Обов'язкова	
Розділів – 3	Спеціальність 201 Агрономія	Рік підготовки	
Змістових розділів – 3		3-й	
Загальна кількість годин - 120	Освітньо-професійний ступінь фаховий молодший бакалавр	Семестр 6-й	
		Лекції 16 годин, в т. ч.:	
		настановчі - 2 години	очно – групові - 4 години
		Практичні заняття 6 годин	
		Письмові консультації 10 годин	
		Самостійна робота 88 годин	
Вид контролю: екзамен, курсова робота			

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ»

Метою викладання навчальної дисципліни «Організація і планування діяльності аграрних формувань» є отримання теоретичних знань і набуття практичних навичок з питань ефективного ведення аграрних формувань та раціональної організації їх діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати:**

- форми сільськогосподарських підприємств і формувань на сучасному етапі розвитку;
- суть господарства; порядок надання земель фермерським господарствам;
- умови нарахування плати за землю, пільги фермерським господарствам; формування матеріально-технічної бази;
- організацію матеріально-технічного постачання і виробничого обслуговування;
- форми організації праці та трудові відносини;
- планування розвитку фермерських та інших форм господарств;
- організацію і планування виробництва продукції рослинництва та тваринництва;
- організацію переробки, зберігання і реалізації продукції рослинництва та тваринництва;

вміти:

- визначати розмір земельного податку або орендної плати за землю, чисельність працівників підрядної бригади для фермерського господарства;
- обчислювати потребу в технічних ресурсах;
- розраховувати фонд оплати праці фермерського господарства, вихід готової продукції переробки;
- складати оперативні плани та річні виробничі завдання фермерського господарства,
- складати технологічні карти вирощування та збирання сільськогосподарських культур;

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Обов'язкова навчальна дисципліна «Організація і планування діяльності аграрних формувань» базується на знаннях таких дисциплін: «Економіка сільського господарства», «Бухгалтерський облік з основами фінансування», «Механізація і автоматизація сільськогосподарського виробництва».

Програмою навчальної дисципліни «Організація і планування діяльності аграрних формувань» передбачено вивчення методів раціональної організації ведення виробництва в аграрних формуваннях, викладення змісту навчального матеріалу відповідно до стану сучасного рівня розвитку відповідної галузі науки, виробництва, техніки, технології, культури й оволодіння навичками використання одержаних знань на практиці.

Міждисциплінарні зв'язки: «Економіка сільського господарства», «Основи підприємства, менеджменту та маркетингу», «Технологія виробництва продукції рослинництва», «Технологія переробки і зберігання сільськогосподарської продукції», «Плодоовочівництво», «Бухгалтерський облік з основами фінансування», «Захист рослин», «Механізація і автоматизація сільськогосподарського виробництва».

4. СФОРМОВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Сформовані компетентності

Символ компетентності	Сформована компетентність
Загальні компетентності	
ЗК3	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК5	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК6	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
ЗК7	Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології
ЗК8	Здатність працювати в команді.
Спеціальні компетентності	
СК1	Здатність використовувати базові знання з фахових дисциплін у професійній діяльності.
СК7	Здатність застосовувати в процесах виробництва, переробки і зберігання інноваційно новітні прийоми, заходи, засоби для отримання високоякісної,

	екологічно безпечної, ринково привабливої сільськогосподарської продукції.
СК11	Здатність прогнозувати можливості реалізації сільськогосподарської продукції в умовах існуючого ринкового середовища.
СК13	Здатність розв'язувати задачі оптимізації і приймати ефективні рішення з питань використання машин і техніки для вирощування та збирання, зберігання, первинної обробки і транспортування сільськогосподарської продукції.

Результати навчання

Символ результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми	Результати навчання з дисципліни
РН1	Застосовувати всебічні спеціалізовані емпіричні та теоретичні знання для розв'язання практичних ситуацій у сфері агрономії.
РН4	Опановувати нові методи і технології, впроваджувати інноваційні принципи і методи для підвищення ефективності виробничої діяльності в агрономії.
РН6	Виявляти та вирішувати виробничі проблеми з урахуванням зональних умов, а також технологічних, правових, економічних, екологічних та етичних аспектів.
РН7	Розробляти технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур.
РН10	Визначати вартісну оцінку основних виробничих ресурсів господарства
РН15	Планувати, аналізувати, контролювати й оцінювати власну роботу та роботу інших осіб у сфері агрономії та сільськогосподарського виробництва
РН16	Організовувати та здійснювати управління виробничою діяльністю у сфері агрономії в умовах, що можуть зазнавати непередбачуваних змін, застосовувати методи менеджменту та маркетингу для забезпечення ефективності діяльності організації.
РН17	Вміти працювати самостійно і в команді, нести професійну відповідальність за результати роботи, дотримуватися норм та стандартів професійної етики для досягнення спільної мети.

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ»

Загальний обсяг навчального часу, відведеного на вивчення дисципліни складає 120 годин (4 кредити ECTS), у тому числі: 16 години лекцій, 6 годин практичних занять, 10 годин – письмові консультації, 88 годин – самостійна робота студентів.

Програму дисципліни поділено на три розділи. Контроль проводиться у формі тестових робіт та включає перевірку виконання самостійної роботи студентів.

Підсумковий контроль передбачає написання курсової роботи та складання екзамену.

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

1.1. Вступ. Предмет, завдання та методи курсу «Організація і планування діяльності аграрних формувань»

Народногосподарське значення агропромислового виробництва, його особливості та врахування їх у процесі виробництва.

Проблеми розвитку аграрного сектору економіки в ринкових умовах. Роль законодавчих, інших нормативних актів і документів, що регулюють діяльність аграрних формувань. Основні закономірності поєднання організації виробництва, заготівель, транспортування, зберігання і поглибленої переробки сільськогосподарської продукції, використання суміжної продукції переробки для зміцнення кормової бази тваринництва.

Предмет, завдання і методи вивчення науки. Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни “Організація і планування діяльності аграрних формувань”.

Важливість і необхідність поєднання комплексу економічних, технологічних та комерційних знань для сучасного спеціаліста аграрного сектору економіки.

1.2. Організаційно-економічні основи ринкових форм господарювання

Правове забезпечення приватного укладу аграрного виробництва. Принципи побудови приватних підприємств з орендними відносинами; акціонерних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю та невеликою кількістю власників землі і майна, сільськогосподарських виробничих кооперативів для спільного виробництва сільськогосподарської продукції, особистих підсобних і фермерських господарств з власними та орендованими земельними ділянками.

Організаційно-економічні основи формування ринкових виробничих підприємств і господарств.

Установчі документи та реєстрація нових формувань. Особливості змісту

установчих документів акціонерних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю, повних і командитних товариств; фермерських господарств. Статут підприємства та його розділи.

Державна реєстрація підприємств- правонаступників, відкриття рахунків у банку тощо.

Спільна діяльність підприємств на договірній основі.

Особисті підсобні господарства населення та правова база їх розвитку. Агропромислова інтеграція.

1.3. Організація інфраструктури аграрного ринку

Організація інфраструктури аграрного ринку у сферах реалізації продукції, матеріально-технічного забезпечення та обслуговування сільськогосподарських товаровиробників.

Організація закупівлі продукції до державних резервів і продаж її через товарні біржі та аукціони.

Організація і функціонування товарної біржі. Види біржових угод та операцій. Біржове котирування цін. Порядок підготовки та проведення біржових торгів.

Організація аукціонів та ярмарків сільськогосподарської продукції.

Організація і використання оптових ринків підприємств фірмової торгівлі, торговельних центрів (комплексів).

Організація виробництва шляхом формування агропромислових кластерів.

Роль машинно-технологічних станцій у ринкових умовах. Лізинг як специфічна форма фінансування вкладень в основні фонди. Тристоронній характер відносин. Види лізингу. Оформлення лізингових угод.

Організація та функціонування соціальної сфери на селі. Забезпечення соціальних гарантій працівникам приватних аграрних формувань.

Практичне заняття 1

Ознайомлення із установчими документами підприємств інфраструктури аграрного ринку.

Розрахунок лізингових платежів. Ефективність біржових угод.

1.4. Організація сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів

Завдання, створення і функціонування обслуговуючих кооперативів як найбільш економічно вигідних, безприбуткових структур аграрного ринку.

Установчі документи обслуговуючих кооперативів. Зміст і особливості установчих договорів про створення та діяльність обслуговуючих кооперативів.

Види обслуговуючих кооперативів: переробні, заготівельно-збутові, постачальницькі, зі спільного використання техніки, постачання матеріально-технічних ресурсів, багатофункціональні; інформаційно-консультативні служби; кредитні спілки з підтримки і обслуговування сільськогосподарських підприємств.

Принципи організації кооперативів: відкрите, добровільне членство; демократичний характер управління, виборності, підзвітності і контролю

діяльності, обмеження розміру паїв і рівня виплат на нього, фінансова незалежність тощо.

Особливості організаційних структур та економічних відносин різних видів обслуговуючих кооперативів. Матеріально-технічна база і визначення потреби в потужностях, обсягах поставок.

Формування цін на продукцію, сировину, послуги. Зміст договорів, порядок їх укладання і виконання. Планування діяльності, організація маркетингу та виплата нарахувань на паї, врахування особливостей оподаткування.

РОЗДІЛ 2. ВИРОБНИЧІ РЕСУРСИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

2.1. Організація матеріально-технічної бази аграрних формувань

Організаційно-виробничі передумови формування матеріально-технічної бази агропромислових підприємств в умовах переходу до ринку.

Система матеріально-технічного постачання і виробничого обслуговування підприємств. Організація матеріально-технічного постачання, виробничо-технічного, агрономічного обслуговування підприємств.

Організація технічного сервісу в АПК. Організація договірних відносин сервісного обслуговування.

Умови і порядок забезпечення аграрних формувань виробничими і житловими приміщеннями, технікою та іншими ресурсами за рахунок оренди.

Розрахунок потреби підприємств у тракторах та сільськогосподарських машинах на конкретний період.

Організація раціонального використання машинно-тракторного парку. Методика розрахунку потреби в транспортних засобах та організація їх ефективного використання.

Організація технічного обслуговування, ремонту і зберігання техніки. План-графік технічного обслуговування та ремонту машин. Витрати на технічне обслуговування і ремонт.

Методика визначення потреби в пальному та мастильних матеріалах на запланований обсяг виконуваних робіт.

2.2. Організація і нормування праці.

Атестація та раціоналізація робочих місць

Місце і роль організації праці в системі факторів розвитку виробництва. Принципи раціональної організації виробничих процесів. Планування виробничого процесу. Раціоналізація виробничих процесів. Поняття “трудоий процес”.

Внутрішньогосподарські виробничі підрозділи та їх організаційні форми. Розміри виробничих бригад. Закріплення за бригадами земельних ділянок, знарядь праці та робочої сили. Форми внутрішньогосподарської організації праці.

Організація робочого місця. Робочі зони в рослинництві та тваринництві. Особливості робочих місць у сільськогосподарському виробництві. Вимоги до робочих місць. Класифікація типів робочих місць. Організація робіт з атестації.

Показники оцінювання техніко-організаційного рівня робочих місць. Виробниче обслуговування робочих місць. Форми системи організації обслуговування робочих місць.

Умови праці. Поняття “працевдатність” та основні чинники виробничого середовища, що на неї впливають.

Поняття, роль і завдання нормування праці. Методи нормування праці і способи вивчення робочих процесів. Класифікація затрат робочого часу. Нормоутворюючі фактори та нормування праці на різних роботах в окремих галузях виробництва.

Порядок вивчення, аналізу, уточнення і затвердження норм праці, норм виробітку та витрат пального в умовах розвитку самостійності, підприємництва трудових колективів.

2.3. Організація оплати праці

Поняття, принципи і характеристика стану оплати праці. Тарифна система, її елементи і вдосконалення в умовах ринку, особливості нової тарифної сітки і багаторозрядність, ведення галузевих коефіцієнтів. Тарифні угоди, їх види: генеральна, галузева тарифна угода підприємства як складова частина

колективного договору. Реєстрація і введення в дію тарифної угоди, її погодження з профспілками. Суть мінімальної заробітної плати.

Зміст Положення про оплату праці, його розробка на підприємствах аграрного сектору. Форми, системи і види оплати праці. Оплата праці найманих працівників в аграрних формуваннях.

Порядок формування фонду оплати праці та його використання.

Організація оплати праці від валового доходу. Порядок авансування трудових колективів до розрахунків за продукцію і розрахунок за кінцеві результати праці. Оплата праці та мотивація працівників. Матеріальна відповідальність за перевитрачання грошово-матеріальних затрат.

Оплата праці працівників рослинництва і тваринництва. Методика визначення акордних розцінок у рослинництві та тваринництві.

Оплата праці механізаторів, водіїв, працівників ремонтної майстерні та будівництва.

Контрактна форма оплати праці керівників та спеціалістів.

Досвід організації оплати праці на аграрних підприємствах ринкового типу.

2.4. Планування розвитку аграрних формувань

Поняття про планування, його зміст і завдання на сучасному етапі формування ринкових відносин.

Принципи планування на підприємстві. Методи планування, система внутрішньогосподарського планування.

Необхідність і доцільність планування аграрних підприємств. Перспективний план і річне виробниче завдання аграрного підприємства.

Планування виробничих та економічних показників розвитку галузей рослинництва та тваринництва. Балансова взаємозв'язка галузей.

Розрахунок фінансових результатів від реалізації сільськогосподарської

продукції, робіт і послуг.

Оперативні плани-розрахунки на аграрних підприємствах, їх зміст і система складання. Організація контролю за виконанням плану.

Практичне заняття 2

Визначення виробничих показників розвитку галузей рослинництва.

Програмування врожайності основних сільськогосподарських культур.

Методика визначення потреби в насінні, добривах і отрутохімікатах.

Планування посівних площ та врожайності на основі потреби в продукції рослинництва.

Розробка оперативних планів за періодами сільськогосподарських робіт у рослинництві.

2.5. Організація господарського (комерційного) розрахунку в аграрних формуваннях

Господарський механізм та його найважливіші елементи. Поняття “господарський розрахунок”.

Загальногосподарський розрахунок. Внутрішньогосподарський розрахунок. Комерційний розрахунок. Принципи госпрозрахункових відносин.

Організація внутрішньогосподарського розрахунку та заходи його впровадження.

Організація оперативного контролю госпрозрахункових витрат у ринкових умовах.

Формування і використання доходів госпрозрахункових підрозділів.

2.6. Система ведення господарства. Організація земельної території аграрних формувань

Поняття і економічний зміст системи ведення господарства. Класифікація систем ведення господарства. Фактори формування системи ведення господарства.

Система рослинництва і взаємозв'язок її технологічних та організаційно-економічних заходів. Система землеробства, її складові ланки. Організаційно-економічне оцінювання сівозмін.

Система тваринництва, її елементи та організаційно-економічне оцінювання.

Організація земельної території аграрного підприємства. Склад і використання земельних угідь. Урахування особливостей земельних угідь під час організації земельної території.

Поняття про землеустрій, його структура. Землевпорядні роботи зонального, міжгосподарського і внутрішньогосподарського масштабу. Зміст внутрішньогосподарського землеустрою: розміщення земельних масивів виробничих підрозділів і господарських центрів; організація системи сівозмін, розміщення польових доріг, полезахисних насаджень тощо.

Діяльність аграрних підприємств на нових технічних, технологічних,

економічних і організаційних принципах відповідно до екологічних норм.

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА, ПЕРЕРОБКИ ТА ЗБЕРІГАННЯ ПРОДУКЦІЇ В АГРАРНИХ ФОРМУВАННЯХ

3.1. Організація і планування допоміжних та обслуговуючих виробництв

Значення допоміжних і обслуговуючих виробництв в організації виробництва сільськогосподарської продукції.

Організація роботи допоміжних виробництв: цегельного заводу, пилорами, будівельно-монтажних підрозділів та ін.

Організація роботи обслуговуючих виробництв: живої тяглової сили, водо-, електропостачання та ін.

Планування витрат, визначення собівартості одиниці продукції та одиниці роботи допоміжних і обслуговуючих виробництв.

3.2. Організація кормовиробництва

Зміст, принципи організації кормової бази та організаційно-економічне обґрунтування кормових культур.

Значення та завдання вдосконалення організації виробництва і праці у кормовиробництві в умовах впровадження інтенсивних технологій вирощування, заготівлі, зберігання та використання кормів.

Планування виробництва та використання кормів. Баланс кормів.

Основи організації польового і лукопасовищного кормовиробництва. Організація зеленого конвеєра. Особливості організації та мотивації праці в кормовиробництві. Кращий досвід організації кормовиробництва.

3.3. Організація і планування виробництва продукції рослинництва

Завдання та необхідність удосконалення організації виробництва продукції рослинництва для забезпечення стабільності виробництва і створення ринку продовольчих товарів.

Організація виробничих процесів під час вирощування та збирання врожаю сільськогосподарських культур. Ресурсозберігаючі технології.

Організація виробництва продукції зернових, технічних, круп'яних культур, картоплі, овочів відкритого та закритого ґрунту, продукції садівництва та виноградарства на аграрних підприємствах.

Технологічні карти в рослинництві, методика складання і використання даних під час планування витрат на вирощування сільськогосподарських культур.

Органічне землеробство в Україні як одна з умов розвитку сільського господарства.

3.4. Організація зберігання, переробки та реалізації продукції рослинництва

Зберігання та переробка сільськогосподарської продукції в сучасних умовах. Ринок сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки.

Значення і завдання підвищення якості продукції рослинництва для переробки.

Організація роботи переробних підприємств. Управління процесом переробки і зберігання сільськогосподарської продукції на підприємствах харчової та переробної промисловості.

Основи організації переробки зерна продовольчих сортів пшениці на борошно, зерна круп'яних культур на крупи.

Організація складського господарства для зберігання зерна в господарстві. Вимоги до зерносховищ. Режим зберігання, контроль за якістю зберігання зерна. Основи організації переробки зерносумішей на комбікормових виробництвах.

Організація зберігання картоплі та овочів у сховищах. Режим і контроль зберігання.

Організація переробки картоплі та овочів. Порядок реалізації переробки продукції рослинництва фермерським господарствам. Планування витрат і визначення собівартості одиниці продукції переробки.

Практичне заняття 3

Ознайомлення з правилами прийому продукції на переробку, оформлення документів.

Розрахунок виходу готової продукції. Визначення собівартості одиниці продукції переробки.

3.5. Організація і планування виробництва та переробки продукції тваринництва

Значення і завдання вдосконалення організації виробництва і праці в галузях тваринництва.

Планування продуктивності тварин і валового виробництва окремих видів продукції тваринництва. Планування затрат і визначення собівартості одиниці продукції тваринництва. Баланс продукції тваринництва.

Особливості організації і прогнозування в галузі скотарства, свинарства, вівчарства, птахівництва.

Сучасний досвід виробництва продукції тваринництва на аграрних підприємствах.

Організація переробки молока. Первинна обробка. Пастеризація і стерилізація молока. Організація виробництва вершків, сметани, продуктів із знежирення молока.

Основи організації переробки м'яса та м'ясних продуктів. Організація зберігання м'яса в холодильних камерах. Організація первинної обробки та переробки свиней і птиці.

Планування витрат і собівартості одиниці продукції переробки.

КУРСОВА РОБОТА (загальні положення щодо її виконання)

Навчальним планом передбачено виконання курсової роботи, яка сприяє закріпленню, поглибленню та практичному застосуванню одержаних у процесі вивчення навчальної дисципліни знань, умінь та навичок.

Курсова робота – це самостійно виконана студентом письмова робота розрахункового характеру за одним з питань програми на прикладі господарства зони, де проходили виробничу практику.

Мета курсової роботи:

- закріплення, поглиблення, практичне застосування знань, умінь і навичок;
- оволодіння основами аналізу, виконання економічних розрахунків, визначення економічної ефективності виробничого процесу, вирішення низки інших питань розрахунково-практичного характеру.

На виконання курсової роботи, згідно з поданою нижче тематикою, викладач розробляє індивідуальні завдання, де зазначається перелік необхідних матеріалів і питань, що підлягають висвітленню, а також рекомендована література.

Курсову роботу виконують за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (297х210 мм), 14 кеглем, 1,5 міжрядкові інтервали, шрифт Times New Roman, розмір полів: ліве – 30 мм, верхнє і нижнє – 20 мм, праве – 10 мм, шрифт повинен бути чітким.

Абзацний відступ 1,25 см. Щільність повинна бути однаковою. Скорочення слів у роботі не допускається (крім загальноприйнятих). В роботі повинні бути посилання на літературні джерела, додатки.

Всі сторінки нумеруються, починаючи з наступної за титульною і до останньої, цифри проставляють у правому верхньому куті листа. Для нумерації розділів і підрозділів використовують арабські цифри.

Загальний обсяг курсової роботи повинен складати 25-30 сторінок друкованого тексту формату А4.

До загального обсягу курсової роботи не входять додатки.

Заголовки структурних частин курсової роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», друкуються великими літерами по центру. Заголовки підрозділів друкуються маленькими літерами, крім першої великої, з вирівнюванням по ширині. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовки складаються з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Кожен розділ, вступ, висновки, список використаних джерел та додатки до курсової роботи треба починати з нової сторінки, після назви розділу робити один відступ, а підрозділ продовжувати через два відступи після попереднього підрозділу на цій же сторінці. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку (наприклад, 1.2). Переніс слів не допускається.

Нумерація сторінок, розділів, підрозділів, малюнків, таблиць, формул подається арабськими цифрами без знаку №.

Першою сторінкою курсової роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок курсової роботи. На ньому номер сторінки не ставлять. Другою сторінкою є завдання на курсову роботу, яке видає керівник курсової роботи, третьою сторінкою є розгорнутий зміст роботи.

Умовні позначення, що використовуються у курсовій роботі, повинні відповідати діючим стандартам і термінології; визначення (єдині для всієї курсової роботи) також повинні відповідати стандартам, а при їх відсутності – загальноприйнятим у науково-технічній літературі. В змісті вказують номери сторінок, з яких починається розділ, підрозділ. При цьому розділи, підрозділи повинні мати однакові назви у тексті та у змісті роботи.

Всі наведені цитати, цифрові дані та іншу інформацію, запозичену з літературних джерел, необхідно чітко виділити із посиланням на джерело з зазначенням сторінки у квадратних дужках, щоб їх можна було відрізнити від результатів дослідження (наприклад, [1]). При наявності у тексті переліку складових частин, фактів і таке інше, їх слід нумерувати порядковою нумерацією арабськими цифрами, і друкувати малими літерами із абзацного відступу.

Під час складання плану курсової роботи потрібно дотримуватись такої структури:

- вступ (1–2 с.) – обґрунтовується актуальність обраної теми та мети проекту (роботи), об'єкт дослідження та матеріали, що використовуються;
- природно-економічна характеристика господарства (6–8 с.), характеристика сучасного стану об'єкта вивчення (дослідження) за останні 2–3 роки, недоліки та невикористані резерви;
- основна частина курсової роботи – розкривається зміст обраної теми, наводиться методика розрахунку показників, їх економіко-організаційна оцінка (12–15 с.);
- висновки та пропозиції, конкретні рекомендації та перспективи розвитку господарства (3–4 с.);
- список використаної літератури і матеріалів, додатки, передбачені індивідуальним завданням з курсової роботи.

Текст курсової роботи повинен бути стилістично та орфографічно грамотним, виконаний зрозуміло і чітко. Писати курсову роботу слід розбірливо, з аналізом та висновками, використовуючи один бік аркуша.

Оцінювання виконаної роботи здійснюється відповідно до «Методичних рекомендацій до написання, оформлення та захисту курсової роботи з дисципліни «Організація і планування діяльності аграрних формувань»

6. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин				
	усього	у тому числі аудиторних			самостій на робота
		лекції	практичні	письм. конс.	
Розділ 1. Організаційно-економічні основи сільськогосподарського виробництва					
Тема 1.1. Вступ. Предмет, завдання і методи курсу «Організація і планування діяльності аграрних формувань»	2	2	-		
Тема 1.2. Організаційно-економічні основи ринкових форм господарювання	8	2	-		6
Тема 1.3. Організація інфраструктури аграрного ринку	8	2	2		4
Тема 1.4. Організація сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів	4		-		4
Разом за розділом 1	22	6	2		14
Розділ 2. Виробничі ресурси сільськогосподарських підприємств та організація їх використання					
Тема 2.1. Організація матеріально-технічної бази аграрних формувань	10	2	-		8
Тема 2.2. Організація і нормування праці. Атестація і раціоналізація робочих місць	12	2	-		10
Тема 2.3. Організація оплати праці	12	-	-		12
Тема 2.4. Планування розвитку аграрних формувань	10	2	2		6
Тема 2.5. Організація господарського (комерційного) розрахунку в аграрних формуваннях	4	-	-		4
Тема 2.6. Система ведення господарства. Організація земельної території аграрних формувань	8	2	-		6
Разом за розділом 2	56	8	2		46

Розділ 3. Організація і планування виробництва, переробки та зберігання продукції аграрних формувань					
Тема 3.1. Організація і планування допоміжних та обслуговуючих виробництв	6	-	-		6
Тема 3.2. Організація кормовиробництва	6	-			6
Тема 3.3. Організація і планування виробництва продукції рослинництва	8	2			6
Тема 3.4. Організація зберігання, переробки та реалізації продукції рослинництва	6	-	2		4
Тема 3.5. Організація і планування виробництва та переробки продукції тваринництва	6	-	-		6
Разом за розділом 3	32	2	2		28
Письмові консультації	10			10	
Всього годин	120	16	6	10	88

7. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

7. 1. ЛЕКЦІЇ

Тема і зміст лекції	К-ть годин
Розділ 1. Організаційно-економічні основи сільськогосподарського виробництва	
<p>Тема 1.1. Вступ. Предмет, завдання і методи курсу «Організація і планування діяльності аграрних формувань»</p> <p>1. Народногосподарське значення агропромислового виробництва, його особливості та врахування їх у процесі виробництва.</p> <p>2. Проблеми розвитку аграрного сектору економіки в ринкових умовах.</p> <p>3. Предмет, завдання і методи вивчення науки. Важливість і необхідність поєднання комплексу економічних, технологічних і комерційних знань для сучасного спеціаліста аграрного сектору економіки.</p>	2
<p>Тема 1.2. Організаційно-економічні основи ринкових форм господарювання</p> <p>1. Правове забезпечення приватного укладу аграрного виробництва.</p> <p>2. Організаційно-економічні основи формування ринкових виробничих підприємств і господарств.</p> <p>3. Установчі документи та реєстрація нових формувань.</p> <p>4. Державна реєстрація підприємств- правонаступників, відкриття рахунків у банку тощо.</p> <p>5. Особливості організації фермерських господарств.</p>	2
<p>Тема 1.3. Організація інфраструктури аграрного ринку</p> <p>1. Організація інфраструктури аграрного ринку у сферах реалізації продукції, матеріально-технічного забезпечення та обслуговування сільськогосподарських товаровиробників.</p> <p>2. Організація і функціонування товарної біржі. Види біржових угод та операцій. Біржове котирування цін. Порядок підготовки та проведення біржових торгів.</p> <p>3. Організація аукціонів та ярмарків сільськогосподарської продукції.</p> <p>4. Організація і використання оптових ринків підприємств фірмової торгівлі, торговельних центрів (комплексів).</p>	2
Разом за змістовим розділом 1	6
Розділ 2. Виробничі ресурси сільськогосподарських підприємств та організація їх використання	

<p>Тема 2.1. Організація матеріально-технічної бази аграрних формувань</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Система матеріально-технічного постачання і виробничого обслуговування підприємств. 2. Організація технічного сервісу в АПК. 3. Розрахунок потреби підприємств у тракторах та сільськогосподарських машинах на конкретний період. 4. Організація раціонального використання машинно-тракторного парку. Методика розрахунку потреби в транспортних засобах та організація їх ефективного використання. 	2
<p>Тема 2.2. Організація і нормування праці. Атестація та раціоналізація робочих місць</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Місце і роль організації праці в системі факторів розвитку виробництва. 2. Організація робочого місця. Робочі зони в рослинництві та тваринництві. 3. Організація робіт з атестації. Показники оцінювання техніко-організаційного рівня робочих місць 4. Умови праці. Поняття “працездатність” та основні чинники виробничого середовища, що на неї впливають. 	2
<p>Тема 2.4. Планування розвитку аграрних формувань</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про планування, його зміст і завдання на сучасному етапі формування ринкових відносин. 2. Принципи планування на підприємстві. 3. Методи планування, система внутрішньогосподарського планування. 4. Перспективний план і річне виробниче завдання аграрного підприємства. 	2
<p>Тема 2.6. Система ведення господарства. Організація земельної території аграрних формувань</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття і економічний зміст системи ведення господарства. 2. Система рослинництва і взаємозв’язок її технологічних та організаційно-економічних заходів. Система землеробства, її складові ланки. Організаційно-економічне оцінювання сівозмін. 3. Система тваринництва, її елементи та організаційно-економічне оцінювання. 4. Організація земельної території аграрного підприємства. 	2
<p>Разом за змістовим розділом 2</p>	8
<p>Розділ 3. Організація і планування виробництва, переробки та зберігання продукції аграрних формувань</p>	

<p>Тема 3.3. Організація і планування виробництва продукції рослинництва</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Організація виробничих процесів під час вирощування та збирання врожаю сільськогосподарських культур. Ресурсозберігальні технології. 2. Організація виробництва продукції зернових, технічних, круп'яних культур, картоплі, овочів відкритого та закритого ґрунту, продукції садівництва та виноградарства на аграрних підприємствах. 3. Технологічні карти в рослинництві, методика складання і використання даних під час планування витрат на вирощування сільськогосподарських культур. 4. Органічне землеробство в Україні як одна з умов розвитку сільського господарства. 	2
Разом за змістовим розділом 3	2
Всього	16

7. 2. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

№ п/п	Назви тем	Кількість годин
1	Ознайомлення із установчими документами підприємств інфраструктури аграрного ринку. Розрахунок лізингових платежів	2
2	Визначення виробничих показників розвитку галузей рослинництва. Програмування врожайності основних сільськогосподарських культур. Методика визначення потреби в насінні, добривах і отрутохімікатах. Планування посівних площ та врожайності на основі потреби в продукції рослинництва.	2
3	Ознайомлення з правилами прийому продукції на переробку, оформлення документів. Розрахунок виходу готової продукції. Визначення собівартості одиниці продукції переробки.	2
Всього		6

7. 3. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ п/п	Назви тем	Кількість годин
1	Тема 1.2. Організаційно-економічні основи ринкових форм господарювання	6
2	Тема 1.3. Організація інфраструктури аграрного ринку	4
3	Тема 1.4. Організація сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів	4
4	Тема 2.1. Організація матеріально-технічної бази аграрних формувань	8
5	Тема 2.2. Організація і нормування праці. Атестація і раціоналізація робочих місць	10
6	Тема 2.3. Організація оплати праці	12
7	Тема 2.4. Планування розвитку аграрних формувань	6
8	Тема 2.5. Організація господарського (комерційного) розрахунку в аграрних формуваннях	4
9	Тема 2.6. Система ведення господарства. Організація земельної території аграрних формувань	6
10	Тема 3.1. Організація і планування допоміжних та обслуговуючих виробництв	6
11	Тема 3.2. Організація кормовиробництва	6
12	Тема 3.3. Організація і планування виробництва продукції рослинництва	6
13	Тема 3.4. Організація зберігання, переробки та реалізації продукції рослинництва	4
14	Тема 3.5. Організація і планування виробництва та переробки продукції тваринництва	6
Разом		88

7.4. ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

№ п/п	Назви тем
1	Організація та економічні засади функціонування фермерських господарств, проблеми їх становлення та ефективного розвитку.
2	Організація та економічні засади функціонування господарських товариств з обмеженою відповідальністю, проблеми їх становлення та ефективного розвитку.
3	Організація та економічні засади функціонування акціонерних товариств, проблеми їх становлення та ефективного розвитку.
4	Організація та економічні засади функціонування сільськогосподарських виробничих кооперативів, проблеми їх становлення та ефективного розвитку.
5	Організація та економічні засади функціонування обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, проблеми їх становлення та ефективного розвитку.
6	Організація та економічні засади функціонування приватних підприємств з орендними відносинами, проблеми їх становлення та ефективного розвитку.
7	Організація використання земельних ресурсів та шляхи підвищення економічної ефективності їх використання.
8	Організація та ефективність меліорації земель та результати її підвищення.
9	Організація основних засобів на підприємстві, ефективність їх використання.
10	Організація оборотних засобів на підприємстві, ефективність їх використання.
11	Організація та економічна ефективність використання машинно-тракторного парку сільськогосподарського підприємства.
12	Організація та економічна ефективність використання вантажного транспорту в сільськогосподарському підприємстві.
13	Організація персоналу та продуктивності праці сільськогосподарського підприємства.
14	Вдосконалення системи мотивації праці в сільському господарстві.
15	Планування собівартості продукції рослинництва на підприємстві та шляхи її зменшення.
16	Планування собівартості продукції тваринництва на підприємстві та шляхи її зменшення.
17	Шляхи зниження витрат на виробництво та реалізацію сільськогосподарської продукції.
18	Організаційно-економічні шляхи збільшення доходів сільськогосподарського підприємства.
19	Організація оплати праці в рослинництві.
20	Організація оплати праці в тваринництві.

21	Підвищення рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції.
22	Організація виробничого процесу та виробничої потужності на переробному підприємстві.
23	Складання технологічних карт у рослинництві
24	Організація та економічна ефективність виробництва озимої пшениці та шляхи її підвищення.
25	Організація та економічна ефективність виробництва ярої пшениці та шляхи її підвищення.
26	Організація та економічна ефективність виробництва озимого ячменю та шляхи її підвищення.
27	Організація та економічна ефективність виробництва ярого ячменю та шляхи її підвищення.
28	Організація та економічна ефективність виробництва цукрового буряку та шляхи її підвищення.
29	Організація та економічна ефективність виробництва кукурудзи на зерно та шляхи її підвищення.
30	Організація та економічна ефективність виробництва сої та шляхи її підвищення.
31	Організація та економічна ефективність виробництва озимого ріпаку та шляхи її підвищення.
32	Організація та економічна ефективність виробництва соняшнику та шляхи її підвищення.
33	Організація та економічна ефективність виробництва картоплі та шляхи її підвищення.
34	Організація та економічна ефективність виробництва томатів та шляхи її підвищення.
35	Організація та економічна ефективність виробництва моркви та шляхи її підвищення.
36	Організація та економічна ефективність виробництва цибулі та шляхи її підвищення.
37	Організація та економічна ефективність виробництва продукції плідництва та шляхи її підвищення.
38	Підвищення якості продукції сільськогосподарського підприємства.
39	Планування галузі рослинництва.
40	Організація виробництва, переробки і реалізації зерна на сільськогосподарському підприємстві.
41	Організація виробництва, переробки і реалізації овочів на сільськогосподарському підприємстві.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час вивчення дисципліни «Організація і планування діяльності аграрних формувань» у навчальному процесі застосовуються такі методи навчання: розповідь, бесіда, лекція, пояснення, демонстрація, ілюстрація, самостійна робота, виконання практичних завдань, розв'язування задач.

Під час лекційного курсу застосовуються слайдові презентації у програмі Microsoft Office PowerPoint, роздатковий матеріал, дискусійні обговорення проблемних питань.

Практичні заняття проводяться, використовуючи теоретичний матеріал, приймаються рішення щодо застосування того чи іншого елемента з урахуванням даних.

Також використовується виконання індивідуальних та групових завдань, проведення ділових та рольових ігор.

9. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль рівня знань та умінь студентів здійснюється у формі опитування, виконання тестів, дискусійних обговорень. Контрольні завдання за змістовними розділами включають тестові питання.

Кількість отриманих оцінок з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється студентам у журнал академічної групи.

Підсумковий контроль знань студентів відбувається на захисті курсових робіт та екзамені.

10. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Система оцінювання результатів навчання здобувачів освіти включає оцінювання під час поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль охоплює оцінювання наступних результатів: відповіді (виступи) на аудиторних заняттях; результати виконання практичних робіт; результати виконання завдань самостійної роботи здобувача; у разі змішаної (дистанційної) форми навчання – відповіді під час занять у дистанційному режимі (на форумах, у чатах, через Zoom, Google Meet, тощо). Також засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є стандартизовані комп'ютерні тести.

Результат поточного контролю навчальної діяльності здобувачів визначається як середнє арифметичне значення за всіма складовими поточного контролю.

Підсумковий контроль: курсова робота, екзамен.

11. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточний контроль успішності здобувачів освіти здійснюється за чотирирівневою шкалою - «2» незадовільний рівень, «3» задовільний рівень, «4» добрий рівень, «5» відмінний рівень.

Критерії оцінювання результатів навчання за чотирирівневою шкалою

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Отримують здобувачі освіти, які виявили всебічні, систематичні і глибокі знання навчального матеріалу, вміння вільно виконувати будь – які завдання, передбачені програмою, ознайомлені з основною і додатковою літературою, що рекомендована програмою.
«Добре»	Отримують здобувачі освіти, які засвідчили систематичний характер знань навчально - програмового матеріалу, успішно виконують передбачені програмою завдання, засвоїли основну літературу, рекомендовану програмою.
«Задовільно»	Отримують здобувачі освіти, які виявили знання основного навчального матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання, які справляються з виконанням завдань, передбачених програмою, ознайомлені з основною літературою, рекомендованою програмою, але допустили помилки у відповіді на екзамені.
«Незадовільно»	Отримують здобувачі освіти, які виявили прогалини у знаннях, припустилися принципових помилок у виконанні передбачених програмою завдань, неспроможні продовжувати навчання в коледжі.

12. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

Наочні засоби:

1. Слайдові презентації у програмі Microsoft Office PowerPoint.
2. Відеоматеріали
3. Інформаційні стенди.
4. Нормативно-технічна документація.

Технічні засоби:

1. Ноутбук.
2. Телевізори в навчальних аудиторіях.
3. Комп'ютерний клас для проведення модульного та підсумкового тестового контролю знань студентів.

13. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Азізов С.П., Канінський П.К. Організація аграрного виробництва і бізнесу: підручник / за ред. проф. С.П. Азізова. – Київ : Фенікс, 2006. – 790 с.
2. Батіг А.І. та ін. Планування та організація діяльності аграрного підприємства: посібник / за ред. А.І. Батіг. – Київ: Аграрна освіта, 2003. – 425 с.
3. Васильков В.Г. Організація виробництва: навч. посіб. – Київ, 2003. – 360 с.
4. Гриньова В.М., Салун М.М. Організація виробництва : підручник. – Харків: ВД “ІНЖЕК”, 2007. – 576 с.
5. Іванова В.В. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 472 с.
6. Ільчук М.М. та ін. Організація і планування сільськогосподарського виробництва: підручник / за ред. М.М. Ільчука, Л.Я. Зрібняка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 455 с.
7. Малука І.П. Організація і планування виробництва – Київ: НМЦ, 2008. – 150 с.
8. Нелеп В.М. Планування на аграрному підприємстві: навч.-метод. посіб. – Київ : КНЕУ, 2002. – 280 с.

Додаткова література

1. Саблук П.Т., Скирта Б.К., Скупий В.М. та ін. Організація інформаційно-консультаційного забезпечення АПК України / за ред. П.Т. Саблука. – К
2. Федонін О.С., Репіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства : формування та оцінка : навч. посіб. – Київ : КНЕУ, 2006. – 316 с.
3. Дробот В.І., Марьянов В.П., Соловійов М.Ф., Токар А.В., Шиян В.Н. Бізнес-план розвитку сільськогосподарського підприємства. – Київ: Мета, 2003. – 335 с.
4. Костюк В.К., Воїнова Н.В., Цимбалюк Л.Г., Цишевський В.Г., Пішеніна Т.І. Організація і планування виробництва : навч. посіб. – Київ : Ун-т Україна, 2006. – 331 с.
5. Технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур: монографія /Л.М. Тіщенко, С.І. Корнієнко, В.А. Дубровін та ін.: за ред. Л.М. Тіщенка /Харк. нац. техн. ун-т с.-г. ім. Петра Василенка. – Харків: ХНТУСГ, 2015. – 273 с.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України <https://www.rada.gov.ua/>
2. Український агропортал <https://agroportal.ua/>
3. Урядовий портал <https://www.kmu.gov.ua/>
4. Перший український агропортал <https://www.1agro.com.ua/>
5. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України <https://me.gov.ua/>
6. Державна служба статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Державна фіскальна служба України <http://sfs.gov.ua/>
8. Рахункова палата України <https://rp.gov.ua>
9. Державна служба з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів <http://www.consumer.gov.ua>